P. RAMI REGII PROFESSORIS DIALECTICAE LIBRI DVO,

Postrema editio post *mortem authoris.*

CANTABRIGIÆ,

Ex Officina IOHANNIS LEGAT. M.D.XCII.

P. RAMVS LECTORI S.

ARCHIMEDES (Lector) sphæræ & cylindri rationem (in cujus inventione vehementius elaboraſſet) ſepulchro ſuo inciſi voluit. Ego quidem ſi me de vigiliis ſtudiisque meis interroges, ſepulchri mei columnam è Logicæ artis inſtitutione deſiderem. De cauſa voti reſpondebunt, primò ad artis accurationem, libri de inventione argumentorum & eorum diſpoſitione ad judicandum non ſolùm ab Ariſtotele organici, Rhetorici, Phyſici, ſed à Ciceronе & Quintiliano tam multi Oratorij: in quibus univerſis in duorum libellorum pugnum ratione ſiáque contrahendâ omni ſtudio diligentiáque contendimus, ne qua Logicæ particulæ cujuſquam vel umbra illic conſiſa eſſet, cujus veritas non hac expreſſa teneretur. Atque hæc prima problematis Archimedei conſcientia erit. Reſpondebunt deinde ad Logicæ uſum, elegantiam, dignitatem partibus omnibus explicandam excitata Logicis meditationibus, cum populares poëtarum, oratorum, hiſtoricorum laudes, tum liberales & ingenua artes novi corporis nova ſpecie ſui ſtudioſis ad leſcentiores, præclariſque dotibus ornatiores & locupletiores facta: ac ne qua agreſtium procorum protervia temeretur, ſuarum quoque ſcholarum tanquam liberali cuſtodia ſepta & comitata. Hæc ſecunda problematis Archimedei conſcientia erit. Teſtes igitur iſti Logicam & veritatem & utilitatem tot dierum noctiumque vigiliis exquiſitam teſtari de voti noſtri cauſſa reſpondebunt: Tegam (Lector) ut ſpero, commoneſacient, inſaniam noſcio quam in pleriſque omnibus Europæ academiis altercandi de ſuis præceptis ſophiſticam Logicæ & veritatis & utilitatis longè diſſimilem eſſe: teque ad veriora & utiliora præſtantiſſimæ facultatis ſtudia promptiorem inflammabunt. Et quid verò interea turbæ tam graves, obſcuræ, ſhoatrya ſcenicis prolixa extructa, trium linguarum judicium pœna minacia, damnatio tandem ſtudiis ignorantiæ calumniæque totis in ſumis, à toto Philoſophiæ

regno manibus & lingua velut amputatis inaudita præscripto, an exiguam voti nostri causſam perhibebunt? Quid consecuta per Henricum Regem à judiciis eam dementis invidia liberatio, & in solidam sanctioris judicij laudem regia professio? Quid postea (cum logicus hic ardor in religionis causam invasisset) longe grauissima offensio, vita salusque propterea tribus iam bellis ciuilibus iactatio nullamne voti nostri causſam iudicabunt? imo verò etiam admonebunt, ut Deo Optimo & Maximo gratias habeamus, quòd studiorum nostrorum cursus hoc tanquam circo agitari & exerceri, neque tamen ulla metarum conuersione frangi voluerit. Idcòque obtestor ut logicum lumen in bonis & veri percipiendi studiosis ingenijs accendat: eâque ad ineunnas artes exornandum tum ad cœlestia sacra doctrina mysteria illustrandum magis ac magis augeat: perficiátque ut isto in nominis sui gloriam epigrammate logici epitaphij fabula concludatur.

IN COMMENDATIonem dialecticæ Epigramma.

Noverat arcanos prudens evolvere sensus
Oedipus, & nodos explicuisse graves:
Noverat obscuris enigmatibus dare lucem
Sphingis, ut hoc belle fabula prisca monet:
Noverat & Theseus Ariadnæ fila sequutus
Vitare anfractus, ô Labyrinthe, tuos.
Hydræ commemorant obliqua sophismata cuiæ:
Artibus & variis hanc valuisse ferunt.
Sed capite horrendum numeroso fortior Hydram
Monstrorum domitor, vincere doctus erat.
At Cancrum, Jolai nisi tandem arte, sophistam
Herculeus potuit vix superare labor.
Difficile est adeò sinuosas prendere mentes,
Errorum & laqueis expedisse caput.
Hæc solus solers Dialecticus omnia præstat:
Errores & latebris abdita quæque suis:
Dædala multiformis errorum Dialectica mundi
Ars alia inter monstra domare docet.

M. D.

P. RAMI

P. RAMI DIALECTICÆ LIBER PRIMVS DE INVENTIONE.

CAPVT. I.

Quid Dialectica.

DIALECTICA est ars bene disserendi: eodémque sensu Logica dicta est.

CAP. II.

De partibus Dialecticæ, deq; argumenti generibus.

Dialecticæ partes duæ sunt: Inventio & judicium. Inventio, est pars Dialecticæ de inveniendis argumentis: Argumentum est quod ad aliquid arguendum affectum est: quales sunt singulæ rationes solæ & per se consideratæ. Argumentum est artificiale aut inartificiale: Artificiale, quod ex re arguit: est autem primum vel à primo ortum.

Primum, quod est suæ originis: estque simplex aut comparatum. Simplex, quod simpliciter & absolutè consideratur: Estque consentaneum aut dissentaneum. Consentaneum est quod consentit cum re quam arguit: estque consentaneum absolutè aut modo quodam: absolutè, vt causa & effectus.

CAP. III.

CAP. III.

De efficiente procreante & conservante.

Causa est, cujus vi res est. Itaque primus hic locus inventionis, fons est omnis scientiæ: scirique demum creditur, cujus causa teneatur: ut meritò dicatur à Poeta:

Felix, qui potuit rerum cognoscere causas.

Causa est efficiens & materia, aut forma & finis. Efficiens est causa, à qua res est: cujus etsi vera genera nulla nobis appareant, obertas tamen permagna modis quibusdam distinguitur: Primo quòd procreet aut tueatur. Ovid. 4. de Remedio:

Ergo ubi visus eris nostra medicabilis arte,
Facmonitis fugias otia prima meis:
Hæc me amor, fecisse: hæc quæ fecêre tuentur:
Hæc fuga nocendi causa cibusque mali.
Otia si tollas, periêre cupidinis arcus:
Contemptæque jacent & sine luce faces.

Sic pater & mater procreant: nutrix tuetur. 4. Æneid.

Non ille dirus parens generis, nec Dardanus auctor
Perfidæ: sed duris genuit te cautibus horrens
Caucasus, Hyrcanæque admorunt ubera tygres.

Sic Romulus conditor Romanæ urbis, Reges deinde reliqui. Consules, Imperatores, tutores & conservatores fuere.

CAP. IIII.

De efficiente sola & cum alijs.

Secundo, causa efficiens sola efficit aut cum aliis: omnique omnium fere alia principalis, alia adjuvans

vans & ministra. 9. Aeneid. Nysus avocat ab Euryalo in se factae caedis & culpam & poenam; quia solus author fuerat:

Me me: adsum, qui feci: in me convertite ferrum
O Rutuli: mea fraus omnis: nihil iste nec ausus
Nec potuit —

Solitaria causa cum plerisque & principalibus & socijs pro Marcello variè adhibetur. *Nam belli*cas laudes (sit orator) *solent quidam extenuare verbis eáque detrahere ductibus & communicare cum multis, ne propriae sint imperatorum: & certè in armis, militum virtus, locorum opportunitas, sociorum auxilia, classes, commeatus multùm juvant: maximam verò partem, quasi suo jure, fortuna sibi vendicat, & quicquid est prosperè gestum, id pene omne ducit suum. At verò huius gloriae, Caesar, quam ex paulò ante adeptis, socium habes neminem: totum hoc, quantumcumque est (quod certè maximum est) totum (inquam) est tuum. Nihil tibi ex istâ laudè cessurio, nihil praefectus, nihil cohors, nihil turma decerpit: quin etiam ille ipsa virtus hominum nostrorum domina fortunae in vitam se faciendam gloriam offert: tibi cedit. tuum esse voluit ac proprium fatetur.* Instrumenta etiam in causis adjuvantibus connumerantur: quo argumento Impius Epicureus disputat mundum unquam esse factum. 2. de Nat. *Quibus enim (sit) oculis animi intueri potuit vester Plato fabricam illam tanti operis, atque construi à Deo atque aedificari mundum facit? Quae molitio? quae ferramenta? qui vectes? quae machinae? qui ministri tanti operis fuerunt?*

CAP. V.

De efficiente per se & per accidens.

TErtiò, causa efficiens per se efficit aut per accidens: Per se, quae sua facultate effecit: ut qui

natura vel consilio faciunt. Ventorum naturalis est scientia est. 1. Aeneid.

Incubuere mari, totumque à sedibus imis
Una Eurusque Notusque ruunt: creberque procellis
Africus, & vastos tollunt ad littora fluctus.

Consilij exemplum est illa Ciceronis de se confessio. *Suscepto bello, Caesar, gesto etiam magna ex parte, nulla vi coactus, judicio meo ac voluntate, ad eum arma profectus sum, quae erant sumpta contra te.* Per accidens efficit causa, quae externa facultate efficit: ut in his, quae fiunt necessitate vel fortuna: necessitate, cùm efficiens vi cogitur ad effectum, qualis est est Pompeianorum excusatio. *At mihi quidem* (ait Orator) *si propriam & veram nomen nostri malè quaeratur, fatalis quaedam calamitas incidisse videtur & improvidas hominum mentes occupavisse: ut nemo mirari debeat humana consilia divina necessitate esse superata.*

Fortuna est causa per accidens, quando praeter effitientis scopum aliquid accidit. *Sic casu fortuito* (ait Tullius 3. de natur. Deorum) *Phereo Jasoni profuit hostis, qui gladio vomicam ejus aperuit, quam sanare medici non poterant.* In hoc genere causarum imprudentia connumerari solet. Ovid. 2. Trist.

Cur aliquid vidi? cur noxia lumina feci?
Cur imprudenti cognita culpa mihi est?
Inscius Actaeon vidit sine veste Dianam:
Praeda suis canibus nec minus ille fuit.
Scilicet in superis etiam fortuna luenda est:
Nec veniam, laeso numine, casus habet.

Hinc sumitur deprecatio: qualis est pro Ligario: *Ignosce pater, erravit: lapsus est: non putavit: si meniam posthac?* Et paulo post, *Erravit: temerè feci: poenitet: ad clementiam tuam confugio: delicti veniam peto: ut ignoscas oro.* Fortunae autem nomen ignoratio causarum confinxit: cùm enim aliquid praeter consilium spémque contigerit, fortunâ vulgò fieri dicitur: nec incitè Iuvenalis,

Nullum numen abest, si sit prudentia: sed te
Nos facimus fortuna deam, coelique locamus.

CAP.

CAP. VI.

De materia.

MAteria est causa, ex qua res est. Hoc argumento ficto, apud Ovid. 2. Meta. solis domus auro, pyropo, ebore, argento componitur.

Regia solis erat sublimibus alta columnis,
Clara micante auro: flammásque imitante pyropo
Cuius ebur nitidum, fastigia summa tegebat:
Argenti bifores radiabant lumine valvae.

Cæsar. 1. bell. civil. *Imperat militibus Cæsar, ut naves faciant, cuius generis eum superioribus annis usus Britanniae docuerat: carinae primum ac statumina ex levi materia fiebant: reliquum corpus navium viminibus contexitur, coriis integebatur.*

CAP. VII.

De forma.

CAusae primum genus, ejusmodi est in efficiente & materia: secundum sequitur in forma & fine. Forma est causa, per quam res est, id quod est: idcóque hinc à cæteris rebus distinguitur: & forma simul cum re ipsa ingeneratur. Anima rationalis est forma hominis: quia per eam homo est homo & distinguitur à cæteris omnibus naturis. Geometricarum figurarum in triangulis, quadrangulis sua forma est: Physicarum cœli, terræ, arborum, piscium sua forma est unde præcipua rerum ut natura est, sic erit explicatio, si potuit inveniri: ut in artificiosis rebus facilius occurret. Cæsar. 7. *Muri autem omnes Gallici hac ferè forma sunt: trabes directa perpetuae in longitudinem paribus intervallis distantes inter se binos pedes in solo collocantur, hae revinciuntur introrsus & multo aggere vestiuntur: ea autem, quae diximus, intervalla grandibus in fronte saxis effarciuntur. His collocatis & coagmentatis alius insuper ordo adjicitur, ut idem illud interstitium servetur, ne qua*

que inter se contingant trabes, sed paribus intermissa spatijs singula singulis saxis interjectis arctè contineantur: sic deinceps omne opus contexitur, dum justa muri altitudo expleatur: hoc cùm in speciem varietatémque opus deforme non est, alternis trabibus ac saxis, quæ rectis inueis suos ordines servant: tum ad utilitatem & defensionem urbium summam habet opportunitatem: quod & ab incendio lapis, & ab ariete materia defendit: quæ perpetuis trabibus pedes quadragenos pleriúmq; introrsus revincta, neque perrumpi, neque distrahi potest. Sic forma Virgiliani portus explicatur. Aeneid. 1.

Est in secessu longo locus: insula portum
Efficit objectu laterum, quibus omnis ab alto
Frangitur, inque sinus scindit sese unda reductos.
Hinc atque hinc vastæ rupes, geminíque minantur
In cœlum scopuli, quorum sub vertice latè
Æquora tuta silent: tum silvis scena coruscis
Desuper, horrentíque atrum nemus imminet umbra
Fronte sub adversa scopulis pendentibus antrum.
Intus aquæ dulces, vivoque sedilia saxo,
Nympharum domus: hic fessas non vincula naves
Ulla tenent: unco non alligat ancora morsu.

CAP. VIII.

De fine.

FInis est causa, cujus gratia res est. Physicis rebus finis homo propositus est; homini Deus. Omnium artium est aliquod humanum bonum, & finis extremus: ut Grammaticæ, benè loqui: Rhetoricæ, benè dicere: Logicæ, benè disserere, Iuno 1. Aeneid. connubij finem assumit, cùm Aeolo Deiopeam pollicetur, solatij scilicet prolísque gratia:

Sunt mihi bis septem præstanti corpore Nymphæ,
Quarum (quæ formâ pulcherrima) Deiopeam
Connubio jungam stabili propriúmque dicabo,
Omnes ut tecum meritis pro talibus annos
Exigat, & pulchra faciat te prole parentem.

In defensione Ligarij Cicero Tuberonem accusatorem

torem urget, cùm armorum contra Cæsarem susceptorem finem premit. *Et certè* (ait) *contra ipsum Cæsarem est congressus armatus. Quid enim Tubero tuus ille districtus in acie Pharsalica gladius agebat? cujus latus ille mucro petebat? quis sensus erat armorum tuorum? quæ tua mens? oculi? manus? ardor animi? quid cupiebas: quid optabas?*

CAP. IX.

De effectis.

EFfectum est quod è causis exiit, sive igitur gignatur, sive corrumpatur, sive modo quolibet moveatur quidlibet, hic motus & res motu facta effectum dicitur: hujus loci sunt laudes & vituperationes, quarum pleni sunt libri sacri & prophani. Aeneid. 6. facta variorum populorum comparantur ad nominis Romani laudem.

Excudent alij spirantia mollius æra:
Credo equidem, ducent vivos de marmore vultus
Orabunt causas melius, cœlique meatus
Describent radio, & surgentia sidera dicent.
Tu regere imperio populos Romane memento.
Hæ tibi erunt artes, pacique imponere morem:
Parcere subjectis, & debellare superbos.

Huc dicta scriptaque referenda sunt. Pericles & Hortensius bene dicendi laude celebrantur: eodemq; argumento Demosthenes & Cicero etiam bene scribendi. Ad hunc locum referuntur consilia & deliberationes, etiamsi omnino ad exitum perductæ non fuerint. Parmenio & Philotas morte mulctati sunt, quia conjurationis in Alexandrum essent suspecti: ut Curtius & Arrianus meminerunt. De Lentulo & Cethego aliisq; Catilinæ popularibus, Romani Senatus judicio supplicium sumptum est. Sunt etiam effecta virtutum & vitiorum. Horatius hoc modo ebrietatis effecta describit.

Quid non ebrietas designat? operta recludit,
Spes jubet esse ratas, in prælia trudit inermem,
Sollicitis animis onus eximit, ac docet artes.

Fœcun-

Fœcundi calices quem non fecêre disertum?
Contracta quem non in paupertate solutum?

CAP. X.

De subjecto.

Argumentum modo quodam consentaneum fuit, ut subjectum & adjunctum. Subjectum est cui aliquid adjungitur. Anima est subjectum scientiæ, ignorantiæ, virtutis, vitii quia hæc præter essentiam accedunt. Corpus, sanitatis, morbi, roboris, infirmitatis, pulchritudinis, deformitatis: homo subjectum est divitiarum, paupertatis, honoris, infamiæ, vestitus, comitatus. Locus, est subjectum rei locatæ. Sic Philosophi divinis entibus licet parte & magnitudine carentibus attribuunt locum. Sic Geometræ locum locis discretivis in rebus Geometricis: sic Physici multò etiam diligentius in rebus Physicis considerant, in mundo, in elementis simplicibus, in rebus compositis. Sic Virgilius in Georgicis suum quemque propositis rebus locum deligendum admonet, ut fœgetibus, arboribus, vitibus, pascuis:

At prius ignotum ferro quam scindimus æquor,
Ventos & varium cœli prædicere morem
Cura sit ac patrias cultusque habitusque locorum:
Et quid quaque ferat regio, & quid quaque recusét.
Hic fœgetes illic veniunt felicius uvæ:
Arborei fœtus alibi, atque injussa virescunt
Gramina.

Sensilis sensuum, & ses virtutibus ac vitiis propositæ, subjecta vitiorum & virtutum hoc modo nominantur: Color est subjectum visus, sonus subjectum auditus, quia hi sensus in his sensilibus occupantur & exercentur. Virtutes & vitia declarantur in Ethicis hoc argumento: temperantia & intemperantia voluptate, magnanimitas & ignavia periculo: liberalitas & avaritia divitiis. Sic res numerabilis Arithmeticæ, mensurabilis (ut ita dicam) Geometriæ subjicitur. Ejusmodi subjecto Cicero 2. Agrar. dixerat inter Campanos quitam contentionem esse, quia

quia nullus sit honor. *Non gloriæ cupiditate (sit) efferbuitur, propterea quòd ubi bonos publicè non est, ibi cupiditas gloriæ esse non potest: non contentionis nec ambitionis dissordes: nihil enim superesset, de quo certarent: nihil quod contrà peterent: nihil ubi dissiderent.* Eodem argumento à Propertio dictum est:

Navita de ventis, de tauris narrat arator:
Enumerat miles vulnera, pastor oves.

CAP. XI.

De Adjuncto.

ADjunctum est, cui aliquid subjicitur: quod argumentum & si subjecto est levius, attamen est copiosius & frequentius: Itaque quod de ejusmodi signis ait Ovid. 2. de Remedio.

Forsitan hæc aliquis (nam sunt quoq;) parva vocabit:
Sed quæ non prosunt singula, multa juvant.

Animi corporisque & totius hominis bona & mala, quæ dicuntur, adjuncta sunt animi, corporis, hominis: Denique quicquid alli subjecto extrinsecus accidit, adjunctum ejus est: ut autem locus est in subjectis, sic tempus est in adjunctis, durante nempe rerum, præterita, præsens, futura: omnisque qualitates subjectis præter causas adjunctæ (sive propriæ sint, quæ omni soluque subjecto semper conveniunt, ut homini risus, equo hinnitus, cani latratus: sive communes quæcunq; non sunt eo modo propriæ. Hoc genere argumenti Famosum Cheræam Cicero pro Roscio Comœdo cavillatur: *Nonne ejus caput & supercilia illa pensilis abrasa, olere malitiam & clamitare calliditatem videntur? Nonne ab imis unguibus usque ad verticem summum (si quidem conjecturam afferre hominem facta corporis signa) ex fraude, fallacia, mendacio conflare totum videtur? quo circo caute & superciliosi semper est rasi, nec ullum virum bonum habere dicatur:* Sic Martialis, in Zoilum ludit,

Crine ruber, niger ore, brevis pede, lumine læsus,
Rem magnam præstas, Zoile, si bonus es.

Sic vestitus & comitatus res adjunctæ sunt: quo circumstantiæ genere Dido venatum proficiscens, magnifice 4. Æneid. depingitur.

Oceanum interea surgens Aurora reliquit,
It portis jubare exorto delecta juventus:
Retia rara, plagæ, lato venabula ferro:
Massylique ruunt equites, & odora canum vis:
Reginam thalamo cunctantem ad limina primi
Pœnorum expectant, ostroque insignis & auro
Stat sonipes, ac frena ferox spumantia mandit.
Tandem progreditur magna stipante caterva
Sydoniam picto chlamydem circumdata limbo,
Cui pharetra ex humero, crines nodantur in aurum:
Aurea purpuream subnectit fibula vestem.

Est verò adjunctorum ad subjecta, quibus occupantur, usus item magnus. Hoc argumento Plato miseras civitates auguratur, quæ medicorum & judicum multitudine indigeant, quia multam quoque & intemperantiam & injustitiam in ea civitate versari necesse sit.

Sed consentaneorum categoria sic est, unde quidvis alteri consentaneum, vel idem vel unum dici possit: omnesque modi unitatis, & ut ita dicam, identitatis huc sunt tanquam ad primos & simplices fontes referendi.

CAP. XII.

De diversis.

A Romæum primum consentaneum expositum est. Dissentaneum sequitur, quod à re dissentit: sunt autem dissentanea inter se æquè manifesta, alterutrique ab altero æqualiter arguitur: tametsi sua dissentione clarius elucescant. Dissentanea sunt diversa vel opposita. Diversa sunt dissentanea, quæ solo ratione dissentiunt. Quo de genere sunt illa frequentissima. *Non hoc, Sed illud; Quamquam, Tamen.* Pro Pompejo, *Non vitiosum, sed magnum virtutis repperiamus.* Ovid. 2. de Arte.

Non formosa vocat, sed sua quemque Venus.

UMI

2. Aeneid.

Hic Priamus (quamquam in media jam morte tenetur)
Non tamen abstinuit.

Paulò secus in Eunucho.

Nam si ego digna hac contumelia
Summa maximè et tu indignus qui faceres tamen.

Item illa aliusmodi. Pro Lig. *Scelus tu illud vocas Tubero? cur? isto enim nomine illa adhuc causa caruit. Alij enim errorem appellant, alij timorem, qui deinde spem, cupiditatem, odium, pertinaciam, qui gravissime temeritatem: scelus praeter te adhuc nemo.*

CAP. XIII.

De disparatis.

OPposita sunt dissentanea, quae ratione & re dissentiunt: itaque eidem attribui, secundum idem, & ad idem & eodem tempore non possunt. Sic Socrates albus & ater non potest eadem parte esse: pater & filius ejusdem: sanus & aeger eodem tempore: At albus esse potest alia parte, & ater alia: pater hujus, filius illius: sanus hodie, cras aeger. Itaque ex altero affirmato alterum negatur. Opposita sunt disparata, aut contraria: Disparata sunt opposita, quorum unum multis pariter opponitur, ut viride, cineraceum, rubrum, media sunt inter album & nigrum, quae singula extremis, & inter se disparata sunt. Sic liberalitas & avaritia inter se disparantur. Sic homo, arbor, lapis, & quaelibet res inter se disparantur, nec eadem res potest esse homo, arbor, lapis. Virg. 1. Aencid. hoc argumento disputat.

O quam te memorem virgo? namque haud tibi vultus
Mortalis: nec vox hominem sonat: O dea certe.

CAP. XIIII.

De Relatis.

COntraria sunt opposita, quorum unum [illegible]

tum opponitur: iuncq; affirmantia, aut negantia. Affirmantia quorum utrumque affirmat, ut relata & adversa: Relata sunt contraria affirmantia, quorum alterum constat è motu alterius affectione: atque inde nominata sunt relata: ut pater qui filium habet, & filius qui patrem habet: & ob hanc mutuam relationis causam, relata dicuntur simul esse natura, ut qui alterum perfectè norit, norit & reliquum. Pro Marc. *Ex quo profectò intelligis, quanta in deo beneficio sit laus, cum in accepto tanta sit gloria.* Martialis in Sosibianum lib. 1.

Tum servum scis te genitum, blandèque fateris,
Cum dicis dominum, Sosibiane, patrem.

Sic apud Quintilianum lib. 5. cap. 10. *Si portorium Rhodijs locare honestum est, & Hermacreonti conducere.* Quomodo & in oratore perfecto Tullius. *Num igitur est periculum* (ait) *ne quis putet in magna arte, & gloriosa turpe esse docere alios id, quod ipsi fuerit honestum discere?* Studium verò quoddā sumum Cicerò è relatis illis in oratore prodidit. *Jam illa* (inquit) *matrem, uxor generi: noverca filij, filia pellex.* Quod idem in ferreæ ætatis descriptione Ovidius apertius affectavit. 1. Metam.

——Nam hospes ab hospite tutus,
Non socer à genero, fratrum quoq; gratia rara est.
Immemor exitio vir conjugis, illa mariti:
Lurida terribiles miscent aconita novercæ:
Filius ante diem patrios inquirit in annos.

Atqui argumentum talis relationis contrarium nihil habet, imò arguit mutuas causas: ut sum tuus pater: tu ex igitur meus filius: at cùm dico sum tuus pater, non igitur sum tuus filius, tum contraria esse sunt.

CAP. XV.

De adversis.

ADversa sunt contraria affirmantia, quæ inter se velut è regione perpetuò adversantur. Aeneid. 12. *Nulla salus bello, pacem te poscimus omnes.*

Sic

Sic albor & nigror, calidum & frigidum, virtus & vitium opponuntur. Parad. 1. contra Epicureos. *Illud tamen arctè teneto, accurateque defendito, voluptatem esse summum bonum: quæ quidem mihi vox pecudum videtur, non hominum. Tu cum tibi sive Deus, sive mater, ut ita dicam, rerum omnium natura dederit animum, quo nihil est præstantius, neque divinius, sic te ipse abjicies ac prosternes, ut nihil inter te atq; inter quadrupedem interesse putes?* Pecudem & hominem adversa Cicero opposuit: voluptas, pecudis bonum est, non igitur hominis. Sic libertas & servitus apud Tibullum 2. lib.

Sic mihi servitium video dominamque paratam,
Tu mihi libertas illa paterna vale.

Pro Marc. *Nunquam enim temeritas cum sapientia commiscetur, nec ad consilium casus admittitur.*

CAP. XVI.

De contradicentibus.

COntraria negantia sunt, quorum alterum ait, alterum negat idem: eaque sunt contradicentia, aut privantia. Contradicentia sunt contraria negantia, quorum alterum negat ubique: ut justus non justus, animal non animal, est non est, sunt contradicentia. Sic in defensione Muræ contradicitur sententiis Catonis & Ciceronis, illius Stoici, hujus Academici. Dialogus est his verbis. *Nihil ignoveris: immo aliquid, non omnia. Nihil gratiæ caussa feceris: sino ne resistito gratiæ, cum officium & fides postulabit. Misericordia commotus ne fis, etiam in dissolvenda fœderitate: sed tamen est aliqua laus humanitatis. Ita sententia permaneto: enimvero nisi sententia alia vocabit melior.* Martialis lib. 1.

Bella es, non nego: & puella, verum est:
Et dives, quis enim posset negare?
Sed dum te nimium, Fabulla, laudas,
Nec dives, neque bella, nec puella es.

Cicero 1. Tuscul. cogit hoc argumento. Aiebam Epicureum fateri mortuos miseros non esse, si omnia

nino nulli sint, ut Epicurei credebant. *Jam mallem* (ait) *Cerberum metueres, quàm ista tam inconsideratè diceres.* Atticus. *Quid tandem?* Marcus. *Quem esse negas, eundem esse dicis: ubi est acumen tuum? cùm enim miserum esse dicis, tum qui non sit, esse dicis.* Tum post longam disputationem Atticus ait. *Age, jam concedo non esse miseros, qui mortui sunt: quoniam extorsisti, ut fatererer, qui omnino non essent, eos ne miseros quidem esse.* Sic Terentianus Phædria Dori Eunuchi dictum elevat, quod affirmasset prius, quæ post inficiaretur:

Modò ait, modò negat.

CAP. XVII.

De privantibus.

PRivantia sunt contraria negantia, quorum alterum negat in eo tantùm subjecto, in quo affirmatum suapte natura ineſt. Atque hic affirmatum dicitur habitus, negatum autem privatio. Sic motus & quies. Sic ebrius & sobrius. Martialis lib. 3.

Ebrius es? nec enim faceres hæc sobrius unquam.

Sic cæcum esse & videre. Pro Cælio. *Exsilat igitur ex hac familia à tuis, ac potissimum cæcus ille, minime non tuum dolorem capiet qui istam non videbit.* Sic pauper & dives opponuntur apud Martialem lib. 5.

Semper eris pauper, si pauper es, Æmiliane,
Dantur opes nullis nunc, nisi divitibus.

Talis sunt mores & vita in Milonianis. *Hujus mortis fœdetis ulcera, cujus vitam, si potestis per vos restituì posse, nolitis?* Item tacere & loqui. 1. Catil. *Quid exspectas auctoritatem loquentium, quorum voluntatem tacitorum perspicis?* Pro Mare. *Doleo cùm respicio, immortalis esse debeat, eum in tanto mortalis animus consistere.* Sed dissentaneorum categoria sic est, unde quid vis ab altero differre quolibet modo possit.

CAP.

CAP. XVIII.

De Paribus.

ARgumenta simplicia ita fuerunt in consentaneis & dissentaneis, comparata sunt, quæ inter se compatantur, quæ tametsi ipsa comparationis natura æquè nota sint: attamen alterum altero alicui notius & illustrius esse potest: Sæpéque notis brevius indicantur, aliquando partibus plenius distinguuntur, quæ *propositio*, *redditioque* nominantur: atque omnino comparata etiam ficta arguunt fidémque faciunt. Comparatio est in quantitate vel qualitate: Quantitas, qua res comparatæ quantæ dicuntur. Estque parium vel imparium. Patia sunt, quorum est una quantitas. Argumentum igitur paris est, cùm par explicatur à pari, ejusque notæ sunt *par*, *æquale*, *æquare*, *idem*, *quod*, *tam quàm*, *tanto*, *quanto*, *tot*, *quot*, *& non magis*, *non minus*. Virgil. Aeneid. 2.

—Par levibus ventis.

Aeneid. 3.

Et nunc æquali tecum pubesceret ævo.

Aeneid. 6.

En hujus nate auspicijs, illa inclyta Roma,
Imperium terris, animos æquabit Olympo.

Propositio deinde redditioque distinguuntur 4. Catil. *Cujus res gestæ atque virtutes ijsdem, quibus solis cursus regionibus ac terminis continentur.* Aeneid. 4.

Tam ficti pravique tenax quàm nuntia veri,

Catul.

Tantò pessimus omnium Poëta,
Quantò tu optimus omnium patronus.

Ovid. 4. Trist.

Litora quot conchas, quot amœna rosaria flores,
Quotque soporiferum græca papaver habet:
Sylva feras quot alit, quot piscibus unda natatus,
Quot teneram pennis aëra pulsat avis:
Tot premat adversis: quæ si comprendere conor,
Ilaria numerum dicere coner aquæ.

9. Philip. *Neque enim ille magis juris consultus, quàm justitiæ fuit: Itaque quæ proficiscebantur à legibus & a jure civili, semper ad facilitatem æquitatemque referebat: neque constituere litium actiones malebat, quàm controversias tollere.* Ovid. 2. de Arte. *Nec minor est virtus, quàm quærere, parta tueri.*

Pro Mur. *Paria cognosco esse ista in L. Murænâ, atque ita paria, ut neque ipse dignitate vinci potuerit, neque te dignitate superarit.* 2. Philip. *Quorum facinus commune, cur non eorum præda communis?* Terent. in Adelph.

Quando ego non curo tuum, ne cura meum.

Hujus verò loci sunt consectaria illa è contrariis quidem orta, sed pariùm collatione tractata: ut Martialis illud,

Tum servum scis te genitum, blandèque fateris,
Cùm dicis dominum, Sosibiane, patrem.

Ovid. 1. Fast.

In pretio pretium nunc est, dat census honores,
Census amicitias, pauper ubique jacet.

Ex adversis sunt frequentiora. Cic. pro Sylla. *Neque verò quid mihi irascare, intelligere possum, si quod eum defendo, quem tu accusas, cur tibi quoque ipse non succenseo, qui accuses eum, quem ego defendo? Inimicum, inquis, accuso meum: & amicum (inquam) ego defendo meum.* Sic 5. Tuscul. *Quod cùm fateantur satis magnam vim esse in vitijs ad miseram vitam, nonne fatendum esse eandem vim in virtute esse ad beatam vitam?* Contraria enim contrariorum sunt consequentia? Sic interdum lacessiti par pari reponimus, qualis est Ecl. 3. apud Virgilium contentio pastorum Damœtæ, primò hoc ænigma proponentis.

Dic quibus in terris & eris mihi magnus Apollo,
Tres pateat cœli spatium non amplius ulnas.
Dic quibus in terris inscripti nomina regum
Nascantur flores, & Phillida solus habeto.

Paria verò ficta sunt illa apud Aeschinem Socraticum, quibus demonstrat Socrates cum Xenophontis uxore, & cum Xenophonte ipso Aspasiam locutum. *Dic mihi queso Xenophontis uxor, si vicina tua melius habeat domum quàm tu habes, utrum illius an*

tuam

tuum malis? Illius inquit. Et si vestem & cæterum ornamentum muliebre pretij majoris habent, quàm tu habes, tuúmne an illius malis? Illius verò respondit: Age verò, si virum illa meliorem habeat, quàm tu habes, an illius malis? Hic mulier erubuit. Aspasia autem cum ipso Xenophonte sermonem instituit: Quæso, inquit, si vicinus tuus meliorem equum habeat quàm tuus est, tuumne equum malis an illius? Illius, inquit. Quod si meliorem fundum habeat, quàm tu habes, utrum tandem illius malis? Illius inquit, meliorem scilicet. Quod si uxorem meliorem habeat, quàm tu habes, utrum illius malis? Atque hic Xenophon quoque ipse tacuit.

CAP. XIX.

De Maioribus.

IMparia sunt quorum quantitas non est una. Impar est majus aut minus. Majus est, cujus quantitas excedit. Propriæ notæ sunt hujus rationis, Non solum, sed etiam, Malo hoc quàm illud, Plusquam, item per comparationem Grammaticam, Cicero pro Muræna.

Tollitur è medio.—

Non solùm ista verbosa simulatio prudentiæ, sed etiam illa dominatrix rerum.

—sapientia: vigeritur res:

Spernitur orator—

Non solùm odiosus in dicendo, aut loquax, verùm etiam

—bonus, horridus miles amatur.

Hinc sumitur Logica quædam gradatio climaci rhetoricæ interdum conjuncta. Pro Milone. *Neque verò se populo solùm, sed etiam Senatui tradidit: neque Senatui modò, sed etiam publicis præsidijs & armis: neque his tantùm, verùm etiam eius potestati, cui Senatus totam Rempub. omnem Italiæ pubem, cunctaque populi Romani arma commiserat.* Iuvenalis, Satyr. 8. adversus glorioſum nobilem.

Malo pater tibi sit Thersites, dummodo tu sis
Aeacidæ similis, Vulcaniaque arma capessas,
Quàm te Thersitæ similem producat Achilles.

Pro Marc. *Plus admirationis habitura quàm gloriæ.* AEneid. 1.

O socij (neque enim ignari sumus ante malorum)
O passi graviora: dabit Deus his quoque finem.

Cicer. pro Mur. *Noli tam esse injustus, ut cùm tui fontes vel inimicis tuas patefacti, nostros rivulos etiam amicis putes clausos esse oportere.* Hinc illa gradatio est sine climace Rhetorico apud Terent.

Thr. *Magnum verò agere gradum Thaïs mihi?* Gn. *Ingentes:* Thr. *Am tuè Læta est?* Gn. *Non tam ipso quidem dono, quàm abs te datum esse:*
Id verò serio Triumphat.

Ficta verò majora etiam plurimùm valent. Terent. Heaut. *Sacrapes si siet*
Amator unquam sufferre ejus sumptus quæ
Ne dum tu possis. 5. AEneid.
Magnanime AEnea, non si mihi Jupiter author
Spondeat, hoc sperem Italiam contingere cœlo:
Mutati in adversa fremunt, & vertere ab atro
Consurgunt venti, atque in nubem cogitur aër:
Nec nos obnixi contra, nec tendere tantum
Sufficimus.

CAP. XX.

De Minoribus.

MInus est, cujus quantitas excellitur. Minus autem sæpè indicatur propriis notis, ut, *non solùm, sed nec potius hoc quàm illud: cùm, tum.* Item per Grãmaticam comparationem: denique per negationem parium, Cicer. 2. Catil. *Nemo non modo Romæ, sed nec in ullo in angulo totius Italiæ oppressus are alicno fuit, quem non ad hoc incredibile sceleris fœdus asciverit.* 1. Catil. *ut exul potius tentare, quàm consul vexare Reip. possis.* 2. Agr. *Quæ cùm omnibus est difficilis & molesta ratio, tum verò mihi præter cæteros.* Ovid. 2. de Trist.
Savior es tristi Busiride, sævior illo,

Qui fulsum lento torruit igne bovem.
Ovid. 1. Remed.
Vt corpus recidivas ferrum patieris & ignes,
Arida nec fluvius ora levabis aqua:
Vt valeas animo quicquam tolerare negabis?
At pretium pars haec corpore major habet.

Atque hujus ejusdem speciei sunt hae formulae, quae sunt negatione parium. Phil. 3. *Omnes ex omni aetate qui in hac civitate intelligentiam juris habuerunt, si unum in locum conferantur, cum Servio Sulpitio non sunt conferendi,* Catil. 2. *Quanquam illi qui Catilinae Massiliam ire dicebantur, non tam hanc quaerebant quam verebantur.* Pro Murena. *Quid enim si cum, quae Euripum tot motus, tam tam varias habere putatis agitationes fluctuum, quantas perturbationes & quantos aestus habet ratio comitiorum? Aliquando nota nulla est,* Pro Marc. *Tantum abes a perfectione ut omnium operum, ut fundamenta quae cogitando fudisti jecerit.* Pro Archia. *Saxa & solitudines voci respondent: bestiae saepe immanes cantu flectuntur atque consistunt: nos instituti rebus optimis non poetarum voce moveamur?* 7. Ver. Gradatio illa est a minoribus. *Facinus est vincire civem Rom. scelus verberare: prope parricidium necare: quid dicam in crucem tollere?* Finguntur etiam minora. Virg. Eclog. 1.

Ante leves ergo pascentur in aethere cervi,
Et freta destituent nudos in littore pisces:
Ante pererratis amborum finibus exul
Aut Ararim Parthus bibet, aut Germania Tigrim,
Quam nostro illius labatur pectore vultus.

2. Philip. *O vem non modo visa foedam, sed etiam audita: Si inter coenam, in tuis immanibus illis poculis hoc ubi accidisset, quis non turpe duceret? In coetu vero populi Rom. negotium publicum gerens, magister equitum, cui ructare turpe esset, is vomens fructis esculentis vinum redolentibus, gremium suum & totum tribunal implevit.*

CAP. XXI.

De similibus.

ADhuc comparatio in quantitate fuit, sequi-

tur comparatio in qualitate, qua res comparatæ quales dicuntur: nempe similes aut dissimiles. Similia sunt, quorum est eadem qualitas: similitudo proportio dicitur: ut similia, proportionalia. Notæ similitudinis (quæ uno verbo concluditur) sunt, similis, Effigies, More, Instar, Tanquam, Sicuti: tum negatio dissimilitudinis, Haud secus, non aliter. 1. AEneid.

Os humerosque Deo similis.—

9. Philip. *Quanquam nullum monimentum clarius Servius Sulpitius relinquere potuit, quàm effigiem morum suorum, virtutis, constantiæ, pietatis, ingenij, filium.* 1. Trist.

Nemque ea vel nemo, vel qui mihi vulnera fecit,
Solus Achilleo tollere more potest.

In Pis. *Vnus ille dies mihi quidem instar immortalitatis fuit, quo in patriam redij.*
Verr. 1. *Sed repentè è vestigio ex homine, tanquam aliquo poculo Circeo, factus est Verres.* Pro Pompejo. *Itaque omnes quidem nunc in his locis Gn. Pompeyum sicut aliquem non ex hac urbe missum, sed de cœlo delapsum intuentur.* 3. AEneid.

Haud secus ac jussi faciunt.—

Terent. in Phor.

Ego isti nihilo sum aliter, ac fui.

Similitudinis partes deinceps explicantur & quidem disjunctè vel continuè. Similitudo disjuncta est, quando termini quatuor re ipsa distinguntur. Ecl. 5.

Tale tuum carmen nobis divine Poëta,
Quale sopor fessis in gramine.—

Carmen ad auditorem, ut sopor ad fessum, termini quatuor distincti sunt. Ad Frat. 1.
Quemadmodum gubernatores optimi vim tempestatis, sic sapientissimi viri fortunæ impetum persæpe superare non possunt. Hic quatuor sunt item termini, ut gubernator ad tempestatem, sic sapiens ad fortunam. 1. Trist.
Scilicet ut fulvum spectatur in ignibus aurum,
Tempore sic duro est inspicienda fides.

Cic. 2. Phil. *Sed virorum ut quidam morbo & suffuso sapore, suavitatem cibi non sentiunt: sic libidinosi,*

dinosi, avari, facinorosi, verae laudis gustum non habent. Virgilius fecerat hos versus,

Nocte pluit tota, redeunt spectacula mane:
Divisum imperium cum Jove Caesar habet.

Batyllus arrogaverat sibi, praemiumque magnum erat adeptus. His igitur similibus Batyllum Virgilius lusit,

Hos ego versiculos feci, tulit alter honores:
Sic vos non vobis mellificatis apes:
Sic vos non vobis vellera fertis oves:
Sic vos non vobis fertis aratra boves.

Aliquando nulla prorsus est nota. Egl. 2.

O formose puer, nimium ne crede colori,
Alba ligustra cadunt, vaccinia nigra leguntur.

Continua similitudo est, quando est ut primus terminus ad secundum, sic secundus ad tertium. 3. Leg. *Videtisne magistratus hanc esse vim, ut praesit, praescribat recta & utilia & conjuncta cum legibus? ut enim magistratibus leges, ita populo praesunt magistratus.* Hic termini sunt tres: *lex, magistratus, populus.*

Ficta similitudo parem vim habet superioribus illis: sed praecipuè in hac explicata similitudine Aesopici apologi excellunt.

Horat. 1. Epist.

Quod si me populus Romanus forte roget, cur
Non ut porticibus, sic judiciis fruar iisdem,
Nec sequar, aut fugiam quae diligit ipse, vel odit:
Olim quod vulpes aegroto cauta leoni
Respondit, referam: quia me vestigia terrent
Omnia te adversum spectantia, nulla retrorsum.

CAP. XXII.

De *dissimilibus.*

DIssimilia sunt comparata, quorum qualitas est diversa. Dissimilitudinis propriae notae sunt, dissimile, dispar, differens, aliud, secus. pro Plancio. *Quamquam dissimilis est debitio pecuniae & gratiae.* Ennius.

O dominos antiquum, heu quam disparì domi nare domino!

Cæsar 1. bel. Gal. *Hi omnes lingua, institutis, legibus inter se differunt.* 2. Agra. *Alio vultu, alio vocis sono, alio incessu esse meditabatur.* Cicer. 2. Nat. *Quoniam cæpi secùs agere atque initio dixeram.* Dissimilitudinis notæ etiam sunt per negationem similium. 3. de Orat. *Nam est Philosophia similis artium reliquarum.* 2. Aeneid.

At non ille, satum quo te mentiris, Achilles
Talis in hoste fuit Priamo. —

Horat. 1. Epist.

Non eadem est ætas, non mens.

1. ad Frat. *Sit annulus tuus, non tanquam usu aliquod, sed tanquam ipse tu.* 3. Philip. *Cerius dies non ut sacrificij, sic consilij expectari soles.* Hoc argumento pastor ille extrèm tuum confitetur.

Urbem (quam dicunt Romam) Melibœe putavi
Stultus ego, huic nostræ similem. —

Et mox,

Sic canibus catulos similes, sic matribus hœdos
Noram, sic parvis componere magna solebam.

Vt nec canibus catuli, nec matribus hœdi, sic nec Mantua Romæ similis est. Nota plerumque nulla est, & dissimilitudo plenius explicatur. Quint. lib. 5. cap. 11. *Brutus occidit liberos proditionem molientes, Manlius virtutem filij morte maculavit.* Catullus:

Soles occidere & redire possunt:
Nobis cum semel occidit brevis lux,
Nox est perpetua una dormienda.

CAP. XXIII.

De conjugatis.

HActenus prima argumenta sunt exposita, sequuntur orta de primis, quæ perinde sunt ad id quod arguunt, sicut prima, unde oriuntur: ut conjugata & notatio: distributio & definitio. Conjugata sunt nomina ab eodem principio variè deducta, ut justitia, justus, justè. In conjugatis symbolum est consenta-

neorum

deorum argumentorum. Propertius libro secundo:

Libertas quoniam nobis jam restat amanti,
Nullus liber erit, si quis amare velit.

Hic libertas caussa est, cur sis liber. Cic. 3. de Nat. Deorum, cum de Dionysio Tyranno loquitur: *jam mensas argenteas de omnibus delubris jussit auferri, in quibus quod more veteris Graeciae inscriptum esset, Bonorum Deorum, sui eorum benignitate velle se dicebat:* Dii boni sunt, eorum igitur bonitate est utendum. Hic ex effectis ad causas est disputatum, I ercot.

Homo sum, humani à me nihil alienum puto.

Ex subjecto est ad adjunctum. Contrà Phil. 2. *Non tractabo ut Consulem, ne ille quidem me ut Consularem.* In Pison. *Cum esset omnis illa caussa consularis & senatoria, auxilio mihi opus fuerat & Consulis & Senatus.*

CAP. XXIIII.

De notatione.

NOtatio est nominis interpretatio: nomina siquidem sunt notae rerum, nominumque vel derivatorum, vel compositorum, si vera notatione fiant, ratio reddi potest ex aliquo argumento primo: ut homo ab humo. Ovid. 6. Fast.

Stat vi terra sua, vi stando vesta vocatur.

Ex caussa est notatio:

At focus à flammis & quod fovet omnia dictus.

Ex effectis est notatio:

Item 4. Verr. *O Verrea praeclara: Quo enim accessisti, quo non attuleris tecum silvam cliem? Etenim quam in domum, quam urbem adisti, quod sanum denique, quod non eversum atque extersum reliqueris? Quare appellentur sanè istae Verrea, quae non ex nomine sed ex moribus naturaque tua constituta esse videantur.* Ex effectis item est notatio. Ovid. 1. Fast.

Prima dies tibi Carna datur, dea cardinis haec est.

Nomine

Nomine clausa aperit, claudit aperta suo.

Hic est notatio è subjecto cardine, circa quem numen deæ exercetur. At ex adjunctis notatio est Bambalionis 2. Phil. quia balbus & stupidus: hinc igitur cavillatio in Antonium generum. *Tuæ conjugis, bone fœmina, locupletis quidem certè, Bambalio quidam pater, homo nullo numero, nihil illo contemptius: qui propter hæsitantiam linguæ stuporemque cordis cognomen ex contumelia traxerit.* Ex adjunctis est notatio. E dissentaneis autem sunt illa apud Quintilianum libro primo cap. sexto. Lucus, quia umbra opacus, parum luceat: & ludus quia sit longissime à lusu: & Dis quia minimè dives. Potest etiam è comparatis esse notatio: ut Pyropus quòd ignis flammam imitetur. Est verò ut notationi ad suum nomen, sic nomini ad notationem sua affectio: ut Animi plenus, ergo animosus: & contrà Animosus, ergo animi plenus.

CAP. XXV.

De Distributione.

RElinquum est ex ortis aliunde argumentis argumentum distributionis & definitionis: in qua utraq; affectio reciprocationis est, illic partiũ omnium cum toto, hic definitionis cum definito. Distributio est cùm totum in partes distribuitur. Totũ est, quod continet partes. Pars est, quæ continetur à toto. Atque ut distinctio totius in partes distributio, sic collectio partium ad constituendum totum inductio dicitur.

Distributio sumitur ex argumentis toti quidem consentaneis, inter se autem dissentaneis. Itaque tanto accuratior erit, quanto partium & cum toto consentio, & inter se dissentio major fuerit.

CAP. XXVI.

De distributione ex caussis.

DIstributio prima est ex absolutè consentaneis causis nempe & effectis. Distributio ex causis est, quando

quando partes sunt caussæ totius. Hic distributio integri in sua membra præcipuè laudatur. Integrum est totum, cui partes sunt essentiales: membrum est pars integri. Sic Grammatica in etymologiam & syntaxim, Rhetorica in elocutionem & actionem, Dialectica in inventionem & judicium dividitur. Ab his enim partibus artes illæ constituuntur. Hæc distributio principalis est, cùm rei longioris explicatio suscipitur. 1. Georg.

Quid faciat lætas segetes, quo sidere terram
Vertere Mecœnas, ulmisque adjungere vites
Conveniat: quæ cura boum: quis cultus habendo
Sit pecori, atque apibus quanta experientia parcis
Hinc canere incipiam.

Cicer. pro Mur. *Intelligo (judices) tres totius accusationis partes fuisse: & earum unam in reprehensione vitæ, alteram in contentione dignitatis, tertiam in crimimbus ambitus esse versatam.* Quin etiam aliter tractatur hoc argumenti genus, vel à partibus ad totum, vel à toto ad partes. Catullus:

Quintia formosa est multis: mihi candida, longa,
Recta est: hæc ego singula confiteor:
Totum illud, formosa, nego: nam nulla venustas,
Nulla in tam magno est corpore mica salis.
Lesbia formosa est: quæ cùm pulcherrima tota est,
Tum omnibus una omnes surripuit Veneres.

CAP. XXVII.

De distributione ex effectis, ubi de genere & specie.

Distributio ex effectis est quando partes sunt effecta: ut in navi nautæ alij malos scandunt, alij per foros cursitant, alij sentinam exhauriunt, gubernator autem clavum tenet in puppi. Distributio generis in species hic excellit. Genus est totū partibus essentiale: Species est pars generis: sic animal genus hominis & bestiæ dicimus. Animal enim est totum, cujus essentia, nempe corporea, animata, sentiens, ad bestiam & hominem communiter attinet. Sic dicimus hominem & bestiam species animalis

quia

quæ partes sunt animali subjectæ, quæ animalis essentiam communem habent. Sic dicimus hominem, genus hominum singulorum, & leonem, singulorum leonum: contrà verò singulos homines, species hominis: singulos leones, leonis. Genus est generalissimum aut subalternum. Species subalterna aut specialissima. Genus generalissimum, cujus nullum est genus: ut in Logica inventione, Argumentū est genus generalissimū, artificialium & inartificialium.

Subalternum genus, ut subalterna item species, quod species hujus, illius autem genus est: ut causa, species est argumenti absolutè consentanei, genus materiæ & formæ. Species specialissima, quæ est individua in species alias, ut materia & forma singulares. Genus verò & species notæ sunt causarum & effectorum: ut in animali est essentia corporea, quæ materia est ad species communiter attinens: tum facultas vitæ & sensus, quæ forma item cōmuniter ad species spectat. Quare genus continet causas, quæ communiter ad ipsius species attinent: contrà itaq; etiam species effecta generis sui continent. Hinc universale est insigne ac præstabile, quia causam declarat. Distributio generis in species valde quidem excellit, sed difficilis est & rara inventu. Attamen illustrationis & exempli gratia afferemus, quod poterimus. Ovid. 1. Metam. dividit animal in quinque species, stellas, aves, bestias, pisces, homines: stellis animam tribuit, ut etiam philosophi tribuêre,

Nec regio foret ulla suis animalibus orba,
Astra tenent cœlestè solum formæque deorum:
Cesserunt nitidis habitandæ piscibus undæ:
Terra ferus cepit, volucres agitabilis aër,
Sanctius his animal mentisque capacius altæ
Deerat adhuc, & quod dominari in cætera posset
Natus homo est.—

Sic Cicer. 1. Offic. Virtutem dividit in species quatuor, prudentiam, justitiam, fortitudinem, temperantiam. *Sed omne quod honestum est, id quatuor partium oritur ex aliqua: aut enim in perspicientia veri solertiaq; versatur, aut in societate hominum tuenda, tribuendoq; suum cuiq;, & rerum contractarum fide, aut in animi excelsi atq; invicti magnitudine ac robore,*

bore, aut in omnibus, quæ sunt, quæque dicuntur, virtus & modo, in quo inest modestia & temperantia. Distributio generis in formas specierum eadem est, quia formæ cum genere constituunt suas species: ut animalium aliud loquens, aliud mutum. Genus & species nō solum tractantur hac simplici divisionis formula, sed etiam separatim alterum ex altero. Pro Archia. *Ac ne quis à nobis hoc ita dici fortè miretur, quod alia quædam in hoc facultas sit ingenij, atque hæc dicendi ratio aut disciplina: nec nos quidem hunc omnem studio penitus unquam dediti fuimus. Etenim omnes artes, quæ ad humanitatem pertinent, habent quoddam commune vinculum, & quasi cognatione quadam inter se continentur.* Ars est genus: poetica & eloquentia sunt species. Contrà genus tractatur per species, ut 4. de Trist.

Materiámque tuis tristem virtutibus imple:
Ardua per præceps gloria vadit iter.
Hectora quis nosset, felix si Troja fuisset?
Publica virtutis per mala facta via est:
Ars tua Tiphy jacet, si non sit in æquore fluctus,
Si valeant homines, ars tua, Phœbe jacet.
Quæ latet, inque bonis cessat non cognita rebus,
Apparet virtus, arguiturque malis.

Exempla igitur specialia suo generi accommodata sunt hujus loci. 7. ad Attic. *Urbem tu relinquis? ergo idem si Galli venirent. Non est (inquit) in parietibus resp. at in aris & focis: fecit idem Themistocles: fluctum enim totius barbariæ ferre urbs una non poterat. At idem Pericles non fecit, annum ferè post quinquagesimum, cùm præter mœnia nil teneret: nostri olim urbe reliqua capta, arcem tamen retinuerunt.*

CAP. XXVIII.

De distributione è subjectis.

RElicua distributio est quodammodo consentaneorū, ut subjectorū & adjunctorū. Distributio è subjectis est, cùm partes sunt subjecta, ut apud Catul. *Virginitas non tota tua est: ex parte parentum est. Tertia pars matri data, pars data tertia patri:*

Tertia

Tertia sola tua est: noli pugnare duobus,
Qui genero sua jura simul cum dote dederunt.

Sic Cicero 5. Tuscul. *Sunt enim tria genera bonorum, ut jam à laqueis Stoicorum, quibus usum me pluribus quàm soleo, intelligo, recedamus. Sunt sanè illa genera bonorum, diam corporis & externa jaceant humi, & tantummodo quæ sumenda sunt, appellentur bona. Alia autem divina illa longè latèque se pandant, cœlumque contingant, ut ea qui adeptus sit, cur eum beatum modò & non beatissimum dixerim?*

CAP. XXIX.

De distributione ex adiunctis.

Distributio ex adjunctis est, quando partes sunt adjuncta: ut hominum alii sani, alii ægri, alii divites, alii pauperes. Sic Virg. 1. Georg. mundum dividit in quinque partes, mediam torridam, duas extremas frigidas, & reliquas duas temperatas:

Quinque tenent cœlum zonæ, quarum una corusco
Semper Sole rubens, & torrida semper ab igni:
Quam circum extremæ dextra lævâque trahuntur
Cærulea glacie concretæ, atque imbribus atris:
Has inter mediámque duæ mortalibus ægris,
Munere concessæ divûm.—

Cæsar. 1. belli Gall. *Gallia est omnis divisa in partes tres quarum unam incolunt Belgæ, aliam Aquitani, tertiam qui ipsorum lingua Celtæ, nostra Galli appellantur.*

CAP. XXX.

De definitione.

Definitio est, cùm explicatur quid res sit, eáque vicissim definito, cognita potest. Definitio est perfecta aut imperfecta: illa, propriè definitio: hæc definitio dicitur. Definitio perfecta, est definitio constans è solis causis essentiam constituentibus: quales

les causæ genere & forma comprehenduntur. Atque hoc modo definitur homo, animal rationale: Nempe genere (animal) intelligimus (ut dictum est) essentiam corpoream plenam vitæ & sensus, quæ materies hominis est, & pars formæ: cum qua si addas (rationale) totam formam hominis comprehendes, vitæ, sensus, rationis facultate. Itaque perfecta definitio nihil aliud est, quàm universale symbolum causarum, essentiam rei & naturam constituentium. Tales definitiones sunt artium: Grammatica est ars benè loquendi. Rhetorica benè dicendi: Dialectica benè disserendi: Arithmetica benè numerandi: Geometria benè metiendi.

CAP. XXXI.

De *descriptione.*

DEscriptio est definitio ex aliis etiam argumentis rem definiens: ut, Homo est animal mortale, capax disciplinæ. Hic cum aliqua causa miscetur communis itemque propria circumstantia. Atque hæc succincta brevitas non est in hac specie perpetua, sed sæpe illustriorem & magnificentiorem explicationē desiderat. Sic gloria describitur in Miloniana: *Sed tamen ex omnibus præmiis virtutis si esset habenda ratio præmiorum, amplissimum esse præmium gloriam: hanc unam, quæ brevitatem vitæ posteritatis memoria consolaretur, quæ efficeret ut absentes adessemus, mortui viveremus: hanc denique esse cujus gradibus etiam homines in cœlum videantur ascendere.* Sic 4. Aeneid. fama describitur.

Ex templo Lybiæ magnas it fama per urbes,
Fama malum, quo non aliud velocius ullum
Mobilitate viget, virésque acquirit eundo:
Parva metu primò, mox sese attollit in auras,
Ingreditúr que solo, & caput inter nubila condit.
Illam terra parens ira irritata Deorum
Extremam, ut perhibent, Cœo Enceladóque sororem
Progenuit, pedibus celerem, & pernicibus alis:
Monstrum horrendum, ingens, cui quot sunt corpore plum-

plumæ,
Tot vigiles oculi subter (mirabile dictu)
Tot linguæ totidem ora sonant, tot subrigit aures:
Nocte volat cæli medio terræque per umbram
Stridens nec dulci declinat lumina somno:
Luce sedet custos, aut summi culmine tecti,
Turribus aut altis, & magnas territat urbes:
Tam ficti pravique tenax quam nuncia veri.

Tales sunt descriptiones plantarum, animalium in Physicis: item fluminum, montium, urbium in Geographis & Historicis.

CAP. XXXII.

De testimonio divino.

EXpositio artificiali argumento sequitur inartificiale. Argumentum inartificiale est, quod non sua natura, sed assumpta artificialis alicujus argumenti vi arguit. Itaque cum exquisita rerum veritas subtilius exquiritur, perexiguam vim probationis habet: In civilibus autem & humanis rebus plenumque hoc argumentum præcipuam fidem è moribus arguentis efficit, si prudentia, virtus & benevolentia adfuerint. Id uno nomine testimonium dicitur: estque divinum vel humanum. In divinis testimoniis numerantur non solùm deorum oracula, sed etiam responsa vatum & fatidicorum: quæ omnia 3. Catil. adhibentur. *Nam ut illa omittam* (ait Orator) *visus in Alburno tempore ab occidente faces, ardor cœli, ut fulminum jactus, ut terræ motus, cæteraque quæ ita multa nobis Consulibus facta sint, ut hæc quæ nunc sunt, cavere Dii immortales viderentur.* Deinde paulo post. *Quo quidem tempore, cum Aruspices ex tota Hetruria convenissent, cædes atque incendia & legum interitum, & bellum civile ac domesticum, & totius urbis ac imperij occasum appropinquare dixerunt, nisi Dii immortales omni ratione placati, suo numine propè fata illa flexissent.* Tandem cum dixisset ut ex Aruspicum responsis ludi facti, & Jovis signum majus factum conversumque ad orientem, tum ait, *Illud verò, mente ita providens est, ut tutus Jovis Optimi*

tumi Maximi fictum esse videatur? ut cum hodierno mane per forum meo jussu & conjuratis & eorum indices in eadem concordiae discerentur, eo ipso tempore signum statueretur, quo collocato atque ad vos Senatumque converso, omnia & Senatus & vos (quae erant contra salutem omnium cogitata) illustrata & patefacta viderits. Brevius est illud Tibulli:

Quod si vera canunt sacris oracula templis,
Haec illi nostro nomine dicta refer:
Hoc tibi conjugium promittit Delius ipse
Felix, ac alium desine velle virum.

CAP. XXXIII.

De testimonio humano, legis, & sententiae.

TEstimonium humanum est commune aut proprium: commune, ut lex & illustris sententia: legis autem & non scriptae & scriptae testimonium est pro Milone, *Est enim (judices) non scripta, sed nata lex: quam non didicimus, accepimus, legimus: verum ex natura ipsa arripuimus, hausimus, expressimus: ad quam non docti, sed facti, non instituti, sed imbuti sumus: ut si vita nostra in aliquam insidias, si in vim, in tela, aut latronem aut inimicorum incidisset, omnis honesta ratio esset expediendae salutis.* Et ibidem. *Quod si duodecim tabulae unicuique furem quoquo modo, diurnum autem si se telo defenderit, interfici impune voluerunt, quas est, qui quoquo modo quis interfectus sit, puniendum putet, cum videat aliquando gladium nobis ad occidendum hominem, ab ipsis porrigi legibus?* Sententiae illustris sunt proverbia: ut, *Pares cum paribus facillime congregantur. Spartam nactus es, hanc exorna.* Sunt item dicta sapientum. *Nosce teipsum. Ne quid nimis. Spondes, praesto est detrimentum.* Proprium testimonium est, ut Platonis illud, r. ad Quintum fratrem. *Atq; ille quidem princeps ingenii & doctrinae Platonem denique, fore beatas Respub. putavit, si aut docti*

&

& ſapientes homines eas regere cœpiſſent, aut quâ regerent, omne ſuum ſtudium in doctrina ac ſapientia collocaſſent. Talia ſunt in poetis. 6. Aeneid.

Diſcite juſtitiam, monti: & ne temnite divos.

Sic Homerico illo verſu,

Αἴας δὴ Σαλαμῖνος ἀγεν δυοκαίδεκα νῆας.

Ajax autem ex Salamine duxit duodecim naves.

Megarenſes victi ab Athenienſibus. Vivorum teſtimonia ſunt, non tantùm cùm quæritur de fundo aut cæde & ejuſmodi negotio aliquo, ſed etiam obligationis, confeſſionis, juriſjuraudi teſtimonia ſunt. Obligationis exemplum eſt 5. Phillip. *Audebo etiam obligare fidem meã (P.C.) vobis populóq; Romano, quod profectò, cùm me nulla vis cogeret, facere non auderem, pertimeſcerémq; in re maximè periculoſa opinionem temeritatis: Promitto, recipio, ſpondeo (P.C.) Cæſarem talem ſemper fore civem, qualis hoctie ſit, qualémq; eum maximè velle & optare debemus.* Pignus autem obligatio quædam eſt, ut apud Virg. Eclog. 3.

Vis ergo inter nos quid poſſit uterque, viciſſim
Experiamur? ego hanc vitulam (ne forte recuſes,
Bis venit ad mulctram, binos alit ubere fœtus)
Depono: tu dic mecum quo pignore certes.

Confeſſio eſt libera vel expreſſa tormentis, quæ propriè quæſtio dicitur. Tale fuit argumentum contra Milonem, quod à Cicerone deridetur. *Age verò, quæ erat aut qualis quæſtio? Heus, ubi Ruſcio? ubi Caſca? Clodius inſidias fecit Miloni? Fecit. Certa crux. Nullas fecit. Speculata libertas. Huc etiam referri poteſt argumentum, quo utimur, cum affirmationis noſtræ approbationem & experientiam proponimus.* 4. Verr. *Ecquid Volcatio, ſi ſua ſponte veniſſet, unam libellam dediſſes?* Veniat nunc, experiatur: tecto recipiet nemo. Terent. Eunuch.

—Fac periculum in litteris,
Fac in palæſtra, fac in muſicis, qua liberum
Scire æquum eſt adoleſcentem, ſolertem dabo.

3. Triſt.

3. Trist.

Quod magis ut liqueat, neve hoc ego fingere credar:
Ipse velim poenas experiare meas.

Iusjurandum etiam testimonium est, quale est. 6. Aeneid.

Per superos, & si qua fides tellure sub ima est:
Invitus, regina, tuo de littore cessi.

Reciprocatio hîc obscurior est, ut quia testatum verum sit, testis sit etiam verax.

P. RAMI DIALECTICAE LIBER SECVNDVS DE IVDICIO.

CAP. I.

Quid judicium.

ADhuc prima Dialecticæ artis pars fuit in Inventione: pars altera sequitur in judicio. Iudicium est secunda pars Logicæ de disponendis argumentis ad bene judicandum: Certa enim dispositionis regula unumquodque judicatur: unde hæc pars Logicæ, & judicium & dispositio pro eodem dicitur.

CAP. II.

De axiomatis affirmatione ac negatione.

IVdicium est axiomaticum vel dianoeticum. Axioma est dispositio argumenti cum argumento, qua esse aliquid aut non esse judicatur. Latinè enuntiatum, enuntiatio, pronuntiatum, pronuntiatio, effatum

dicitur. Axioma est affirmatum aut negatum: affirmatum quando vinculum ejus affirmatur: negatum, quando negatur. Hinc nascitur axiomatum contradictio, quando idem axioma affirmatur & negatur.

CAP. III.

De vero & falso.

AXioma deinde est verum aut falsum: verum quando pronuntiat uti res est: falsum, contra. Axioma verum, est contingens aut necessarium. Contingens, quando sic verum est, ut aliquando falsum esse possit: ut,

Audentes fortuna juvat.

Fac enim id esse hodie verum, cras falsum esse poterit: itaque veritatis hujus contingentis judicium, opinio dicitur: quæ præteritorum & præsentium homini certa esse potest, futurorum per naturam non admodum potest, quamvis Deo tempora omnia præsentia sint: Itaque Martialis Priscum meritò cavillatur:

Sæpe rogare soles, qualis sim Prisce, futurus,
Si fiam locuples, simque repente potens.
Quemquam posse putas mores narrare futuros?
Dic mihi, si fias tu leo, qualis eris.

Necessarium, quando semper verum est, nec falsum potest esse: & illud affirmatum appellatur κατὰ παντός de omni. Impossibile, contra quod de nullo unquam verum esse potest. Axiomata artium sic κατ' παντος esse debent, sed præterea homogenea & catholica. Axioma homogeneum est, quando partes sunt essentiales inter se: ut forma formato, subjectum proprio adjuncto, genus speciei, id appellatur καθ' αυτο per se. Axioma catholicum est, quando consequens semper verum est de antecedente, non solùm omni & per se, sed etiam reciprocè: ut homo est animal rationale: numerus est par vel impar. Lupus est natus ad ululandum. Id appellatur

latur καθολου πρωτον, universaliter primum: tres hæ sunt leges documentorum artis propriorum: Prima κατα παντος lex veritatis. Secunda καθ' αυτο lex iustitiæ. Tertia καθολου πρωτον lex sapientiæ dicatur. Atque ejusmodi axiomatum ita catholicorum judicium, verissima & prima scientia est.

CAP. IIII.

De axiomate simplici.

ATque hæc de communibus axiomatis affectionibus: species sequuntur. Axioma est simplex aut compositum. Simplex est, quod verbi vinculo continetur: Itaque affirmato vel negato verbo affirmatur vel negatur: ut Ignis urit: Ignis est calidus: Ignis non est aqua: hic ignis, est antecedens: Urit, consequens. Atque hic prima est inventarum rerum dispositio, causæ cum effecto, ut in primo exemplo subjecti cum adjuncto, ut in secundo; dissemanei cum dissentaneo, ut in tertio: quomodo argumentum quodlibet enuntiari potest (exceptis plenis comparationibus & disputationibus) consentanea quidem affirmando, dissentanea negando.

Axioma simplex, est generale aut speciale. Generale, quando commune consequens attribuitur generaliter communi antecedenti: atque hic contradictio non semper dividit verum & falsum, sed contingentium utraque pars falsa potest esse, ut:

Omnis in orbe locus Bajis præluceat amœnis.
Nullus in orbe locus Bajis præluceat amœnis.

Item non contingentium: ut, Omne animal est rationale: Nullum animal est rationale.

Axioma speciale est, quando consequens non omni antecedenti attribuitur, & hic contradictio semper dividit verum à falso: speciale est particulare aut proprium. Particulare, quando consequens commune antecedenti particulariter attribuitur:

Huic autem axiomati generaliter contradicitur.

Aliquid ignoscendum est.

Nihil ignoscendum est.

Aliqua clementia non est laudanda.

Omnis clementia est laudanda.

Axioma proprium est, quando consequens antecedenti proprio attribuitur: ut Fabulla est bella, cujus negatio & contradictio est, Fabulla non est bella.

CAP. V.

De axiomate copulato.

AXioma compositum est, quod vinculo conjunctionis continetur: Itaque è conjunctione affirmata vel negata affirmatur vel negatur. Contradictionisque pars vera est, pars falsa. Enuntiatum compositum est pro sua conjunctione congregativum aut segregativum: cõgregativum enuntiat omnia consentanea affirmando, omnia etiam dissentanea negando. Est verò copulatum aut connexum: Copulatum, cujus conjunctio est copulativa, ut 1. Æneid.

Vnà Eurusque Notusque ruunt, creberque procellis
Africus—

Hic igitur negatio erit & contradictio.

Non una Eurusque Notusq; ruunt, creberq; procellis
Africus—

Verum enuntiati copulati judicium pendet ex omnium partium veritate, falsum saltem ex una parte falsa. Huic generi affine est enuntiatum relatæ qualitatis, cujus conjunctio est ipsa relatio. 3. Eclog.

Tale tuum carmen nobis divine poeta,
Quale sopor fessis in gramine.——

Hic copulatum judicium est, tanquam diceretur: Sopor est fessis gratus, & sic tuum carmen nobis gratum est: cujus negatio:

Non tale tuum carmen nobis divine poeta,
Quale

Quale sopor fessis in gramine.

CAP. VI.

De axiomate connexo.

AXioma connexum est congregativum, cujus conjunctio est connexiva, Sicut 2. AEneid.

Si misernm fortuna Sinonem
Finxit, vanum etiam mendacemque improba finget.

Cujus negatio est,

Non si misernm fortuna Sinonem
Finxit, vanum etiam mendacemque improba finget.

Conjunctio etiam haec interdum negatur apertiùs, negando consequentiam, ut pro Amer. *Non continuò si me in sicariorum gregem contuli sicarius fiam.* De fato. *Nec si omne enunciatum verum est aut falsum, sequitur illicò causas esse immutabiles.* Affirmatio enim significat, si sit antecedens, etiam consequens esse. Negatio itaque & contradictio statuit, si sit antecedens, non ideo consequens esse. Quare cum judicabis connexū absolutè verū esse, necessariū quoq; judicabis & intelliges hanc necessitatem è necessitate partium connexione oriri, quae ipsa potest esse vel in falsis partibus, ut, Si homo est leo, est etiam quadrupes, necessarium connexum est. At si connexio sit contingens & pro sua tantum probabilitate ponatur, judicium ejus tantum opinio fuerit, ut Terent. Andr.

Pamphile si id facis, hodie postremum me vides.

Connexo axiomati affinis est ista consequentiae relatio, ut, Cùm Tullius sit orator, est etiam peritus bene dicendi.

CAP. VII.

De axiomate discreto.

AXioma segregativum est, cujus conjunctio

est segregativa: ideoque argumenta dissentanea enuntiat: Enuntiatum segregativum est discretum aut disjunctum. Discretum, cuius conjunctio est discretiva. Itaque è dissentaneis præcipuè diversa enuntiat. 5. Tuscul. *Quanquam sensu corporis judicentur, ad animum referri tamen*, cuius negatio & contradictio est: Non quanquam corporis sensu judicentur, tamen ad animum referri: vel Quanquam sensu corporis judicentur, non tamen ad animum referri. Nam, tamen, est hic conjunctio præcipua. Discretum enuntiatum judicatur esse verum & legitimum, si partes non solùm verae: sed etiam discretæ sint, talium vel ridiculum exstat.

CAP. VIII.

De *axiomate disjuncto*.

AXioma disjunctum, est axioma segregativum, cujus conjunctio est disjunctiva: ut 1. Georg.

Illic aut perhibent, aut intempesta silet nox
Semper, & obtenta densantur nocte tenebræ,
Aut redit à nobis aurora, diemque reducit.

De Fat. *Omnis enunciatio est vera aut falsa.* Hic significatur è disjunctis unicum verum esse. Negatio igitur erit & contradictio. Non omnis enunciatio est vera aut falsa. Et contradictione significatur non necessariò alterutrum verum esse. Nam si disjunctio absolutè vera est, est etiam necessaria: partesque disjunctæ sunt oppositæ sine ullo medio. Verumtamen quamvis absolutè vera disjunctio, necessaria aliquoque sit: tamen nihil necesse est partes separatim necessarias esse: ut,

Homo est bonus vel non est bonus, disjunctio necessaria est: & tamen, Homo est bonus, non est enuntiatio necessaria: Item, Homo non est bonus, non est enuntiatio necessaria: sed disjunctionis necessitas pendet è necessaria partium oppositione & disjunctione, non ex earum necessaria veritate. Disjunctio autem plerumque est ex conditione, ut si quæratur, utrum Cleon venerit, an Socrates: quia ita

ita pactum sit alterutrum tantùm venturum esse, Itaque sedisjunctio sit contingens, non est absolutè vera, & tantùm opinabilis est: qualis est frequenter in hominum usu. Ovid. in Epistola Leandri,

Aut mihi continges felix audacia salvo,
Aut mors sollicitis finis amaris erit.

CAP. IX.

De syllogismo & ejus partibus.

ATq; ejusmodi judicium est axiomaticũ axiomatis per se manifesti: sequitur dianoëticum. Dianoia est cum aliud axioma ex alio deducitur: estq; syllogismus aut methodus: syllogismus est dianoia, qua quæstio cum argumento ita disponitur, ut posito antecedente necessario concludatur. Nam cùm axioma dubium sit, quæstio efficitur, & ad ejus idem tertio argumento opus est cum quæstione collocato. Syllogismi antecedens partes duas habet, propositionem & assumptionem.

Propositio est prima pars antecedentis, qua quæstionis saltem consequens cum argumento disponitur: Assumptio est secunda pars antecentis, quæ assumitur è propositione. Syllogismi autem pars consequens est, quæ complectitur partes quæstionis, eamque concludit: unde complexio & conclusio dicitur. Si qua pars syllogismi defuerit, enthymema dicitur: siquid præter illas tres partes accesserit prosyllogismus. Partium etiam ordo sæpe confunditur: attamen si qua dubitatio propterea fuerit, explenda, quæ desunt: amputanda, quæ superfunt, & pars quælibet in locum redigenda est.

CAP. X.

De syllogismo simplici contracto.

SYllogismus est simplex aut compositus: Simplex, ubi pars consequens quæstionis disponitur in

propositione: pars antecedens in assumptione: affirmatus è partibus omnibus affirmatis, negatus è negata antecedentium partium altera cum complexione: generalis è propositione & assumptione generalibus: specialis ex altera tantùm generali: proprius ex utraque propria. Simplex syllogismus est contractus partibus vel explicatus. Contractus quàdo argumentum pro exemplo ita subjicitur particulari quæstioni, ut utrumque partem antecedens & assumptione affirmatum intelligatur.

Quædam confidentia est virtus, ut constantia,
Quædam confidentia non est virtus, ut audacia!

Hic enim argumentum quæstionis utrumque partem antecedere intelligitur, tanquã esset expressum, Constantiam esse virtutem & confidentiam: ideoque quandam confidentiam esse virtutem: item, Audaciam non esse virtutem, & tamen esse confidentiam, ideoque quandam confidentiam non esse virtutem. Sic ubi animaduerteris, magister syllogistici judicij contrahitur, nec aliter explicatur. Atque ista expositio principium syllogismi partibus explicati ab Aristotele efficitur, tanquam per se pleno syllogismi judicio sit clarior & illustrior.

CAP. XI.

De prima specie syllogismi simplicis explicati.

IN syllogismo explicato propositio est generalis aut propria, & conclusio similis antecedenti aut parti debiliori: Species duæ sunt, prima ubi argumentum semper sequitur, negatum in altera parte.

GEN. I.

Tur batus non bene utitur ratione:
Sapiens bene utitur ratione:
Sapiens igitur non est turbatus.

Hoc judicium ita fit à Cicer. 3. Tusc. *Et quemadmodum (ait) oculus conturbatus non est probè affectus ad suum munus fungendum: & reliqua pars hominis cogitans à statu suo est motum, deest officio suo ac munere: sic conturbatus animus non est probè affectus*

affectus ad exequendum mentis fuerit. Mentis autem animi est ratione uti: & sapientis animus ita semper affectus est, ut ratione optime utatur. Nunquam igitur est perturbatus.

GEN. II.

Res mortalis est compositia.
Animus non est compositus:
Animus igitur non est mortalis.

Cic. 1. Tuscul. hoc syllogismo judicat animum immortalem esse. *In animi autem cognitione (inquit) dubitare non possumus, nisi forte in phisicis plumbei sumus, quin nihil sit animo admixtum, nihil concretum, nihil complexum, nihil coagmentatum, nihil duplex. Quod cum ita sit, certe nec secerni, nec dividi, nec discerpi, nec distrahi potest: nec interire igitur. Est enim interitus, quasi discessus & secretio ac diremptus earum partium, quae ante inter se junctione aliqua tenebantur.*

SPEC. I.

Livida non est magnanimitas:
Maxima est magnanimitas:
Maxima igitur non est livida.

Hoc judicio Ovid. 3. de Pont. Eleg. 3. concludit.

Livor, iners vitium, moresque non exit in altos:
Virque latens ima vulnera serpit humo:
Mens tua sublimis, cunctaque gentis eminet instar,
Grandius ingenio nec tibi nemus inest.
Ergo alij noceant, tristes, optentque dolores,
Tinctaque mordaci spicula felle gerant,
At tua supplicibus demissa est aspicis ora reorum,
In quorum numero me precor esse velis.

SPEC. II.

Saltator est luxuriosus:
Murena non est luxuriosus:
Murena igitur non est saltator.

Cic. pro Mur. *Nemo enim fere saltat sobrius, nisi forte insanit: neque in solitudine, neque in convivio moderate: atq; honestos. Intempestivos convivij comites luxuriarum delectarium comes est murena saltatio. Tu mihi eripis id, quod necesse est omnium vitiorum esse postremum: relinquis illa, quibus remotis hoc etiam commune esse non potest: nullum corpus exercitum*

non amor, non concessatio non libido, non semptus ostendere: & cum ea non reperiantur, quæ voluptatis nomen habent, quæque vitiosa sunt, in quo ipsam luxuriam reperire non potes, in eo te umbram luxuriæ repertorum putas? Hoc judicii modo Ovid. 1. Trist. Elegia. 1. tripliciter concludit, dum carminum suorum excusationem exponit.

Carmina provenium animo deducta sereno:
Nubila sunt subitis tempora nostra malis.
Carmina secessum scribentis & otia querunt:
Me mare, me venti, me fera jactat hyems.
Carminibus metus omnis abest: ego perditus ensem
Hæsurum jugulo jam puto jámque meo.
Hæc quoque quæ facio, judex mirabitur æquus:
Scriptaque cum venia qualiacunque leget.

PRO. 1.

Agesilaus non est pictus ab Apelle:
Alexander est pictus ab Apelle:
Alexander igitur non est Agesilaus.

PRO. 2.

Cæsar oppressit patriam:
Tullius non oppressit patriam:
Tullius igitur non est Cæsar.

CAP. XII.

De secunda specie syllogismi simplicis explicati.

SEcunda species explicati syllogismi est, quando argumentum antecedit in propositione, sequitur affirmatum in assumptione.

AFF. GEN.

Omne justum est utile:
Omne honestum est justum:
Omne igitur honestum est utile.

Quod Cicer. 2. Officiis concludit: *Summa quidam auctoritate philosophi, severè sanè atque honestè hæc tria genera confusa cogitatione distinguunt: Quidquid honestum sit, id etiam utile esse censent: Item omne quod honestum sit, id omne justum: Ex quo efficitur, ut quidquid honestum sit, idem sit utile.*

NEG.

NEGANS.

Timidus non est liber:
Avarus est timidus:
Avarus itaque non est liber.

Hoc ita concluditur & judicatur ab Horatio 1. Epist.

Quo melior servo, quo liberior sit avarus,
In triviis fixum cum se demittit ob assem
Non video: nam qui cupiet, metuet quoque, porro
Qui metuens vivit, liber mihi non erit unquam.

Sic Terent in Eunucho concludit & judicat:

Consilij expers, consilio regi non potest:
Amor est consilij expers:
Consilio itaque regi non potest.

Syllogismus his verbis sequitur,

Res, quae res in se neque consilium neque modum
Habet ullum, eam consilio regere non potes:
In amore omnia haec insunt vitia: injuria,
Suspiciones, inimicitiae, indutiae,
Bellum, pax rursum: incerta haec si tu postules
Ratione certa facere, nihilo plus agas,
Quàm si des operam, ut cum ratione insanias.

AFF. SPE.

Consules virtute facti, studiosè Remp. meri debent
Cicero est virtute factus Consul:
Cicero igitur Remp. studiosè meri debet.

Sic orator diligentiam suam Agrar. 2. concludit & judicat: *Nam cum omnium Consulum,* ait, *gravis in Repub. custodiendâ, cura ac diligentia debet esse, tum eorum maximè, qui non in comitiis, sed in campo sunt Consules facti: Nulli populo Romano pro me majores nostri spopondérunt, mihi creditum est: à me petere, quod debeo, me ipsum appellare debetis. Quemadmodum cùm petebam, nulli me auctores generis mei vobis commendárunt: sic si quid deliquero, nulla sunt imagines, quae me à vobis deprecentur. Quare modo ut vita suppetat (quamquam ego sum is, qui eam possim ab iniquorum scelere insidiisque defendere) polliceor hoc vobis, Quirites, bona fide, Reipublicam vigilanti homini, non timido, diligenti, non ignavo commissuros.*

Quod optabimus te dicere, gratum est:
Lesbia Catullo optata vocabor.
Grata igitur es.
Catullus hæc concludit:
Si quicquam cupidoque optanti optigit unquam &
Insperanti, hoc est gratum animo proprie:
Quare hoc est gratum nobis quoque charius auro
Quidve rutilum Lydia, vel capido.
Restituis cupido, atque insperanti ipsa refers te
Nobis, & lucem candidiore vota?
Quis nos seu vitæ felicior? aut magis hac quid
Optandum vita, dicere quis poterit?

NEG. SPE.

Deceptor amantis puella non est laudandus:
Demophoon est deceptor amantis puellæ ut Phillidis
Demophoon igitur non est laudandus.

Phyllis apud Ovidium ita judicat Demophoontem laudandum non esse:

Fallere credentem nec est operosa puellam
Gloria: simplicitas digna favore fuit:
Sum decepta tuis & summa & summa verbis,
Dij faciant laudis summa sit ista tuæ.

AFF. PRO.

Octavius est hæres Cæsaris:
Ego sum Octavius:
Sum igitur hæres Cæsaris.

NEG. PRO.

Antonius non est filius Cæsaris:
Tu es Antonius:
Non es igitur filius Cæsaris.

CAP. XIII.

De syllogismo connexo primo.

ADhuc syllogismus simplex fuit: syllogismus compositus est syllogismus, ubi tota quæstio est pars altera propositionis affirmatæ & compositæ: argumentum est pars reliqua. Tollere autem in composito syllogismo, est specialem contradictionem ponere. Syllogismus compositus est connexus aut disjunctus. Syllogismus connexus est syllogismus compositus

compositus propositionis contextæ: eiusque duorum modorum: primus modus syllogismi connexi est, qui assumit antecedens, & conseqens concludit Quomodo Cicer. judicat & concludit 2. de Divin.

Si dij sunt, divinatio est:
Sunt autem dij:
Divinatio est igitur.

3. Obiic. Atq; si etiam hoc natura præscribit, vt homo homini, quicunq; sit, ob eam ipsam causam, quod is homo sit, consulturn velit: profecto est secundum eandem naturam omnium utilitatem esse communem: Quod si ita est, una continemur omnes & eadem lege naturæ: Jdq; ipsum si ita est, certè violare alterum lege naturæ prohibemur: verum autem primum, verum igitur & extremum.

Sic Aeneid. 4. Dido judicat Aeneæ remanendum esse:

Mene fugis? per ego has lachrymas dextramq; tuam te,
Quando aliud mihi jam miseræ nil ipsa reliqui,
Per connubia nostra, per inceptos hymenæos,
Si bene quid de te merui, fuit aut tibi quicquam
Dulce meum: miserere domus labentis, & istam
Oro, si quis adhuc precibus locus, exue mentem:
Te propter Lybicæ gentes Nomadumque tyranni
Odere infensi Tyrij: te propter eundem
Extinctus pudor: & qua solâ sydera adibam
Fama prior, cui me moribundam deseris hospes!

Frequenter hic non assumitur idem, sed maius, vt 1. Catil. *Si te parentes timerent, atque odissent tui, neq; illos ulla ratione placare posses, vt opinor, ab eorum oculis aliquod concederes: nunc te patria (quæ communis est omnium nostrum parens) odit ac metuit, & jamdiu nihil de te judicat, nisi de parricidio suo cogitare: hujus tu neque auctoritatem verebere: neque judicium sequêre? neq; vim pertimesces?* Concludendi modus hic idem est quando propositio est relata temporis, quo genere nympha Oenone apud Ovidium concludit errorem iudicis.

Cum Paris Oenone poterit sibi rara videri,
Ad fontem Xanthi versa recurret aqua.
Xanthe retro propera, cursus mutare memento:
Sustinet Oenone deserta.

CAP.

CAP. XIIII.

De syllogismo connexo secundo

SEcundus modus connexi tollit consequens, ut tollat antecedens.

Si ulli rei sapiens assentietur usquam, aliquando etiam opinabitur:
Nunquam autem opinabitur:
Nulli igitur rei assentietur.

Eodem syllogismo Ovidius 2. Trist. stultitiam suam judicat:

Si saperem, doctus odissem jure sorores,
Nomina cultori pernitiosa suo:
At nunc (tanta meo comes est insania morbo)
Saxa memor refero rursus ad icta pedem.

Hæ duo syllogismi species sunt omnium usitatissimæ.

CAP. XV.

De syllogismo disiuncto primo.

SYllogismus disjunctus est syllogismus compositus propositionis disjunctæ: modi duo sunt: Primus tollit unum, & reliquum concludit, ut:

Aut dies est aut nox est:
At dies non est:
Nox igitur est.

Ciceronis pro Cluentio judicium tale est: *Sed cum esset hæc illi proposita conditio, ut aut juste pieq; accusaret, aut acerbe indigneque moreretur, accusare quoquo modo posset, quam illo modo mori maluit:* Disjunctio clarior sic erit,

Aut accusandum aut moriendum:
Non moriendum:
Accusandum igitur.

Sic idem 2. Philip. ratiocinatur: *Nunquam ne intelliges tibi statuendum esse, virum illi qui istam rem gesserunt, homicidæ sint, an vindices libertatis? Attende enim paulisper, cogitationem q; sobrij hominis ad punctum temporis suscipe: & ego qui sum illorum,*

rum, et ipse fateor familiaris, ut à te arguor, socius, nec quicquam esse medium: confiteor illos, nisi liberatores populi Romani conservatoresque Reipublicae sint, plus quã sicarios, plus quàm homicidas, plus quàm parricidas esse: si quidem est atrocius patriae parentem, quàm suum occidere. Tu homo sapiens & considerate, quid dicis? Si parricidae, cur honoris causa à te sunt & in hoc ordine, & apud populum Romanum semper appellati? cur M. Brutus, te referente, legibus est solutus, si ab urbe plus quàm decem dies abfuisset? cur ludi Apollinares incredibili M. Bruti honore celebrati? cur provinciae Cassio & Bruto datae? cur Quaestores additi? cur Legatorum numerus auctus? Atque haec aliaperte: Non igitur homicidae: Sequitur ut liberatores tuo judicio sint, quandoquidem tertium nihil potest esse. Si partes disjunctae propositionis sint duabus plures, judicandi concludendique ars erit eadem. Sic Cicero judicat Rabirium cum Consulibus esse oportere: *Atqui videmus* (ait) *hoc in rerum natura tria fuisse, ut aut cum Saturnino esset, aut cum bonis, aut lateret. Latere autem, mortis erat instar turpissimae: cum Saturnino esse, furoris & sceleris: virtus & honestas & pudor cum Cos. esse cogebat.*

CAP. XVI.

De syllogismo disjuncto secundo.

DIsjunctus secundus è propositione partibus omnibus affirmata assumit unum, & reliquum tollit: ut,

Dies est, aut nox est:
At dies est:
Nox igitur non est.

Sic Iuno cum Iove de Turno concludit, 10. Aeneid.

—Quid si quod voce gravaris
Mente dares, atque haec Turno rata vita maneret?
Nunc manet insontem gravis exitus, aut ego veri
Vana fero: quod ut à potius formidine falsa
Ludar, & in melius tua, quis potes, orsa reflecta.

Ejusmodi

Ejusmodi syllogismus elicitur è propositione copulata negata, quæ negata complexio dicitur: quæque disjunctionis affirmatæ vim obtinet.

Non & dies est, & nox est:
At dies est:
Non igitur nox est.

CAP. XVII.

De methodo secundum Aristotelem unica.

METhodus est dianoia variorum axiomatum homogeneorum pro naturæ suæ claritate præpositorum, unde omnium inter se convenientia judicatur, memoriáq; comprehenditur. Atqui ut spectatur in axiomate veritas & falsitas, in syllogismo consequentia & inconsequentia, sic in methodo consideratur ut per se clarius præcedat, obscurius sequatur, omninóque ordo & confusio judicetur. Sic disponetur ex homogeneis axiomatis primo loco absoluta notioræ primum, secundo secundum, tertio tertium, & ita deinceps: ideóque methodus ab universalibus ad singularia perpetuò progreditur. Hac enim sola & unica via proceditur ab antecedentibus omninò & absolutè notióribus ad consequentia ignota declarandum, eámque solam methodum Aristoteles docuit.

CAP. XVIII.

De prima methodi illustratione per exempla artium.

SEd methodi unitatem exempla doctrinarum & artium præcipuè demonstrant præcipuéque vendicant, quibus quávis omnes regulæ generales sunt & universales, tamen earum gradus distinguuntur: quantóq; una quæq; generalior erit, tanto magis præcedet. Generalissima loco & ordine prima erit, quia

lumine & notitia prima est: subalternae consequentur, quia claritate sunt proximae: atque ex his natura notiores praeponentur, minus notae substituentur, tandemque specialissimae constituentur. Definitio itaque generalissima prima erit: distributio sequetur, quae si multiplex fuerit, praecedet in partes integras partitio, sequetur divisio in species: partesque ipsae & species eodem ordine sunt rursus tractandae, ac demuendae quo distributae fuerint: & transitionum vinculis, si longior inter eas interfit explicatio, colligandae sunt: id enim auditorem reficit ac recreat: atque ut res familiarius accipiatur, exemplo quoque familiari nobis utendum est. Omnes definitiones, distributiones, regulae Grammaticae repertae sint, atque unaquaeque ligillatim judicata: omniaque haec documenta variis tabellis inscripta, una confundantur & conturbentur in hydria aliqua, ut in Ollae ludo fieri solet: hic si quaeras, quae pars Dialecticae te doceat has regulas ita confusas disponere & in ordinem redigere: primo locis inventionis nihil opus est, cum sint omnia reperta: neque primo axiomatis judicio, cum unumquodque axiomia probatum & aestimatum sit: sequente secundo syllogismi judicio opus, cum sint omnes singularum rerum controversiae his de rebus disceptatae & conclusae, sola methodus superest. Dialecticus igitur lumine methodi artificiosae, scheget in hac urna definitionem Grammaticae (id enim est generalissimum) & primo loco statuet. Grammatica est doctrina bene loquendi: tum requiret in eadem urna partitionem Grammaticae, & collocabit secundo loco. Partes Grammaticae sunt duae: Etymologia & Syntaxis. Deinceps in eodem vase definitionem Etymologiae de vocibus separabit, & tertio gradu antecedentibus adjunget: tum vocis partes in literis & syllabis, specieique in vocibus numeri & fine numero requiret, existimatque transitiones suis locis collocabit. Atque ita omnium etymologiae partium definitiones, distributiones, colligationes, exempla dein, specialissima in singulis disponet. Idem in Syntaxi facies. Haec viam omnes artes sibi propositurae.

CAP. XIX.

De secunda methodi illustratione per exempla poëtarum, oratorum, historicorum.

ATqui methodus, non solùm in materia artium & disciplinarum adhibetur, sed in omnibus rebus quas facilè & perspicuè docere volumus, ideoque poetæ, oratores omnesque omnio scriptores quoties docendum sibi auditorem proponunt, hanc viam sequi volunt, quamvis non usquequaque ingrediantur atque insistant. Virgilius in Georgicis distribuit propositam materiam in quatuor partes, ut antè dixi: primoque libro res communes persequitur, ut Astrologiam, Meteorologiam, deque segetibus & earum cultu disserit, quæ pars operis prima erat, tumque transitio adhibetur initio secundi libri.

Hactenus arvorum cultus & sydera cæli,
Nunc te Bacche canam:—

Deinceps scribit generaliter de arboribus, tum specialiter de vitibus. Transitio secunda adhibetur ad tertiam partem, sed imperfectior & sine epilogo. Tertii libri initio de bobus, equis, ovibus, capris, canibus.

Te quoque magna Pales, & te memorande canemus
Pastor ab Amphryso.—

Tandem initio quarti libri transitio tertia est de quarta parte, sed item imperfecta è sola propositione de apibus:

Protinus aërii mellis cœlestia dona
Exequar.—

Sic igitur poeta generalissimum primo, subalternum medio, specialissima extremo loco ponere studuit. Sic Ovidius in Fastis, dispositionis hujus gratiam sequitur: proposuit initio summum operis:

Tempora cum causis Latium digesta per annum,
Lapsaque sub terras ortaque signa canam.

Mox imploratione facta, partitionem anni statuit,

tuit, factam á Romulo primùm in decem menses, quam reprehendit:

Tempora digereret cùm condítor vrbis, in annos
Constituit menses quinque bis esse suo.

Et paulò post Numæ divisionem pleniorem adjungit:

At Nyma nec Ianum nec auítus præterit umbras:
Mensibus antiquis præposuitque deos.

Denique poeta communes differentias interpretatus diei fasti, nefasti, comitialis, nundinalis, calendarum, nonarum, idium, tum atri, tandem unumquenque mensem suo loco prosequitur, & præfatione ordinis hujus à generalibus ad specialia studium indicat:

Hæc mihi dicta semel totis hærentia fastis,
Ne seriem rerum scindere cogar, erunt.

Tandem singulis partibus expositis transitio conjungitur, ut in hac prima, & initio secundi:

Sed jam prima mei pars est exacta laboris,
Cumque suo finem mense libellus habet.
Iamus habet finem, cum carmine crescas & annus:
Alter ut in mensis, sic liber alter eat.

In singulis libris postea transitiones adhibentur, sed minus accuratè. Oratores in proœmio, narratione, confirmatione, peroratione hunc ordinem affectant, eumque artis & naturæ & rei ordinem appellant, & interdum studiosius affectantur, ut in accusatione Cicero primum proponendo, tum partiendo, *Quæstor* (inquit) *Cn. Papyrio Coss. furtis ab hinc annos quatuor decim, & ex illa die ad hanc diem quæ feci sti, in judicium voco, hora nulla vacua fuit, scelere, crudelitate, flagitio reperietur.* Propositio hic & definitio summæ rei est, tanquam in hoc judicio generalissima. Partitio sequitur: *Hi sunt anni consumpti in Quæstura & legatione Asiatica, & Prætura urbana, & Prætura Siciliensi: quare hæc eadem erit quadripartita distributio totius accusationis meæ.* Quas partes quatuor earumque partium particulas deinceps suo quamque ordine, & loco tractavit, & transitiones copulavit tres primas tertio libro: *Quamobrem* (ait) *Quæstura vitam demonstravit, primique magistratus & sortes & sitellæ*

scelere perspecto, reliqua attendit. Tum verò expositis legationis criminibus, transitio ad Præturam sequitur: *Veniò ad illam jam veniamus præclaram Præturam, criminaque ea, quæ notiora sunt his, qui adsunt, quàm nobis, qui meditati ad dicendum paratique venimus.* Transitio hæc imperfectior est sine epilogo: tandem principio quartæ orationis transitio est consimilis ad quartam partem de prætura Siciliensi: *Multa mihi necessariò, judices, prætermittenda sunt, ut possim aliquo modo de ijs rebus, quæ meæ fidei commissæ sunt, dicere: recepi enim causam Siciliæ: ea me ad hoc negotium provincia attraxit.* Sic Livius summam septingentorum annorum initio complectitur, tum per decades dividit.

CAP. XX.

De crypticis methodi.

HAEc igitur in variis axiomatis homogeneis suoque vel syllogismi judicio notis methodus erit, quoties perspicuè res docenda erit: At cum delectatione motuve aliquo majore, in parte aliqua fallendus erit auditor, homogenea quædam rejicientur, ut definitionum, partitionum, transitionumq; lumina: quædam assumentur heterogenea, velut digressiones à re & in re cõmorationes, sed præcipuè rerum ordo initio invertetur, antecedentiaq; nonnulla consequentibus postponẽtur. Itaq; ad illam perfectæ methodi regulam hæc alicubi imperfectior forma non solùm detractis rebus mutila est vel superadditis redundat, sed ordinis sui quibusdam gradibus inversis præpostera est. Quod Poeta facit majore quadam artificii specie, dum populum docendum sibi proponit, id est, belluam multorum capitum, ideoq; variis modis decipit: incipit à medio, ibique primum sæpe comprehendit, postremum denique incerto aliquo & inopinato casu concludit. Sic(ut Horatius ait) Homerus Iliada disposuit.

Nec gemino bellum Trojanum orditur ab ovo:

Sem-

Semper ad eventum festinat, & in medias res
Non secus ac notas auditorem rapit: & quæ
Desperet tractata nitescere posse, relinquit:
Atque ita mentitur, sic veris falsa remiscet,
Primo ne medium, medio ne discrepet imum.

Sic Virg. AEneam à Sicilia excepit, & in convivio Carthaginis præterita narrantem fecit: posttema variis perturbata casibus induxit. Sic comici poetæ, tametsi magno judicio comœdias per actus & scenas distingunt, efficiunt tamen ut omnia fortuita videantur. Oratores verò ad victoriam omnia tulerunt. Itaque non tam docendi quàm permovendi gratiâ firmissimum quodque primum ab iis collocatur, dum tamen ea, quæ æque excellent, serventur etiam ad extremum, & Homerica dispositione mediocria in mediam turbam atque in gregem conferantur.

FINIS.